

– Professzor Úr, 12 évvel ezelőtt jelent meg az Amegában egy Ön-nel készült interjú „Csúcsról csúcsra” címmel. Milyen változások történtek azóta az életében?

– Akkor részletesen beszámoltam szakmai életemről, belevonva a magánélet, de még a kisgyermekkor történéseit is. Végiggondolva ezt a több mint egy évtizedet, a számomra belülről feltett legfontosabb kérdésre próbálok meg választ adni.

Az időskor felé ballagva két lehetőség kínálkozik: mind a kettő jó és talán mind a kettő választható. Lehet azt mondani, hogy dolgoztam eleget, most már többet kell pihenni, elolvasni azokat a könyveket, amelyek kimaradtak az életemből, vagy túl sok idő eltelt az olvasásuk óta, megnézni azokat a képzőművészeti albumokat, amelyek otthon a könyvespolcon vannak és részleteiben talán nem is kerültek a szemem elé. Ezenkívül még sok minden más kellemes és okosat lehet csinálni.

A másik lehetőség az, hogy az ember a gondviseléstől erőt és elfogadható agyi keringést kér, és megpróbál választott szakmája területén még lehetséges feladatokat maga elé tűzni és azokat teljesíteni. A jó időbeosztás, az ökonómia magával hozhatja mindkét lehetőség ügyes,

Kor határok nélkül

Az AMEGA beszélgetőpartnere:

Dr. Cserhádi Endre

a Semmelweis Egyetem I. számú Gyermekklinikájának professzora

hasznos és kellemes formában való alkalmazását.

Az a munkahely, ahol teljes szakmai életemet eltöltöttem – a Semmelweis Egyetem I. számú Gyermekklinikája – lehetőséget adott arra, hogy a kissé megváltozott feladatok továbbra is ebben az intézményben végezhessem.

– Hogyan művelte a szakmát, miközben közeledett ahhoz az életkorhoz, amikor inkább féket, mint gázt kell alkalmazni?

– 2002-ig teljes egészében az addigi feladataimat végeztem: vizitálás, ambulálás és az I. számú Gyermekklinika igazgatóhelyettesi teendőinek ellátása. A továbbiakban ezekből a feladatokból egyik-másik elmaradt – elsősorban az igazgatás és a professzori vizit tartása –, de jöttek helyette mások.

A kérdés a szakmai munkára vonatkozott: itt az oktatás és bizonyos fókig a szakmai közlemények írása került egyre jobban előtérbe. Talán annak örülök a legjobban, hogy fiatal vagy viszonylag fiatal kollegák szakmai sikereit előmozdíthattam. Nyugdíjasként értem el, hogy három tanítványom védett meg sikeresen Ph. D. dolgozatot és nyerte el az ezzel járó címet. Az első *Halász Adrien* volt (Az asthma bronchiale természetes lefolyása; citokinok a bronchiális hiperreaktivitás patomechanizmusában – 2002).

Ugyanebben az évben *Hidvégi Edit* sikeres disszertációjának örülhettem. Az ő irányítását, segítését *Arató And-*

rás professzorral együtt végeztük, hiszen a munkának a szorosán vett allergián túlmenően nagyon sok gasztroenterológiai vonatkozása volt (Egyes laboratóriumi paraméterek jelentősége a tehéntejfehérje érzékenység prognózisában, megítélésében – 2002). Nyugdíjaskorom harmadik Ph. D. védeése hosszú út után sikeresen fejeződött be *Szabó Alexandra* számára (Asztmás gyermekek és szülei életminősége és pszichés állapota – 2010).

A korábbi interjúban jeleztem, hogy tervem a gyermekpulmonológiai könyv megírása, belevonva a munkába a szakma szinte összes jeles képviselőjét és *Gyurkovits Kálmán*, valamint *Nagy Béla* szerkesztői segítségét. Ez a munka elkészült 2002 végén és 2003-as impresszummal megjelent. Ennek a könyvnek az utolsó példánya is már régen elfogyott, és igény mutatkozott egy teljesen átdolgozott második kiadásra (szerkesztők: *Cserhádi Endre, Gyurkovits Kálmán, Nagy Béla, Novák Zoltán*). A kézirat már a kiadónál van és remélem, hogy az elkészült könyvre nem kell már túlságosan sokáig várni.

Felmerült, hogy egy szűkebb terjedelmű, kislakú könyv is készüljön a gyermekkor légzőszervi megbetegedéseinek etiológiájáról, klinikumáról és terápiájáról. A Semmelweis Kiadó felkérését gyors munka követte, valamennyi fejezetet az I. számú Gyermekklinika orvosai írták, így a szerzők „sürgetése” falainkon belül történhe-

tett – két hónap alatt kész volt a kézirat és további két hónap múlva szerkesztésében meg is jelent a könyv. Ez a gyors tempó a Semmelweis Kiadót dicséri. A „kölcsonös esküket” a határidőkről mindkét fél megtartotta (írók-szerkesztő – kiadó-nyomda).

– **A terjedelmes szakmai munkák hagytak-e időt más feladatokra, más érdeklődés kielégítésére?**

– Az orvostörténet már régóta fontos volt számomra, elsősorban azért, mert a Klinika, ahol mostanáig már jóval több mint fél évszázadot eltöltöttem, rendkívül gazdag történeti anyagot őriz falai között. Ezek áttekintése, feldolgozása és publikálása sok év óta a mindennapi vágyaim közé tartozott. A korábbi riportban még egy klinikai múzeum tervét is felvettem. Ez ebben a formában nem valósult meg, de a történeti anyag feldolgozásával, prezentálásával sokat foglalkoztam.

Schoepf-Merei Ágoston születésének 200. évfordulója 2004-ben alkalmas adott arra, hogy a magyar gyermekgyógyászat gyökereivel, az alapító „atyával” foglalkozzunk. Az ünnepi kiadványt *Tulassay Tivadar* professzor szerkesztette, annak anyaga sokirányúan mutatta be a nagy előd munkásságát. Öröm volt számomra, hogy *Schoepf Ágoston* keresztelési anyakönyvét sikerült megtekintnünk és 200 év után a Győri Evangélikus Parókia kérésünkre nevezettről keresztlevelet állított ki számunkra.

Ennek talán azért is volt jelentősége, mert születésének pontos időpontjáról ellentmondó közlések voltak, és ezt az eredeti születési anyakönyvi bejegyzés most már egyértelművé tette. A megemlékezést kiegészítette, hogy az évfordulót röviddel megelőzve a Klinikát körülvevő kertben, *Törley Mária* avatott kezeitől származó mellszobrot állított fel a Klinika. A szobor jellege, talapzatának megmunkálása jó

harmóniában van *Bókay János senior* már meglévő szobrával. Így azután a Klinika Üllői úti frontján baloldalt *Schoepf-Merei* szobra, jobboldalt *Bókay János senior* szobra és a Klinika másik oldalán *Bókay János junior* kissé más jellegű mellszobra található. A visszaemlékezést, ünneplést még kiegészítette egy emléktábla, amelyet Győrben szülőházának falán helyeztek el, a helybeli gyermekgyógyász főorvos, *Ruszinó Viktória* erőfeszítéseinek eredményeként.

– **Végére jutott-e az orvostörténeti munkáknak?**

– Egyelőre nem. Régi terv volt, hogy a Klinikán található festmények, emléktáblák, dokumentumok, műszerek, kórtörténetek, emlékkönyvek, fényképek tömegéből egy széles válogatás publikációra kerüljön. *Tulassay Tivadar* professzorral együttműködve ez a munka is elkészült, tartalmazza a Klinika rövid történetét és közel 160 képet az előbb említett tárgyi emlékekről. A kétnyelvű kiadás (magyar–angol) lehetővé teszi, hogy külföldi vendégeink is megismerhesenek bennünket. Szabad elmondani, hogy a Semmelweis Kiadó remek munkát végzett, a papír, a képek minősége, a kötés és az egész szerkesztés „jó a kézbe venni” könyvet hozott létre (*A múlt öröksége – The Heritage of the Past*, 2007).

Az orvostörténet tanulmányozása során világossá vált számomra, hogy a *Stefánia* Gyermekkorház elnevezés *Ferenc József* menyére, *Stefánia belga főhercegnőre* utal. A trónörökös felesége azonban egyúttal *József nádor* unokája volt. Édesanyja és nagyanyja (*Mária Dorottya* – utca viseli a nevét a pesti belvárosban) a Pesti Gyermekkorház születésénél bábáskodott.

A 2002-ben Klinikánkra látogató *Paola* belga királyné úgy megörült ennek az összefüggésnek, hogy később férje *II. Albert* király a „belga királyság koronarendjének parancs-

noka” címet és kitüntetést adományozta *Tulassay* professzorral együtt mindkettőnknek. Néha nagy erőfeszítések jutalom nélkül maradnak, de ebben az esetben egy szerény ismeret látványos elismerést kapott.

További orvostörténeti tevékenység részeként egyetemünk megtisztelt azzal, hogy az egyetemi kultúrtörténeti értékekből készült válogatás szerkesztésében is részt vehettem (*Hereditas Minervae – Válogatás a Semmelweis Egyetem kultúrtörténeti emlékeiből*). Ez a munka is kétnyelvű (magyar–angol) formában jelent meg. A könyv szépsége a Semmelweis Kiadónak köszönhetően nem marad el az előbb említett munkáétól.

Egy régebbi felkérés eredményeként a Magyar Gyermekorvosok Társasága fennállásának 75. évfordulójára *Székely Áronnal* együtt megírtuk a Társaság történetét. Ez a könyv is nagyon sok értékes emléket, képet tartalmaz.

Sokunk számára nagyon fontos, hogy a magyar emberek sikeres tevékenységét, történelmünk, kultúrtörténetünk fontos állomásait közkinccsé tegyük. Azt remélem, hogy az említett munkák talán ehhez a célhoz egy téglával hozzájárultak és a magyar gyermekorvoslás, a Semmelweis Egyetem múltjának ismeretét bővítették.

– **A bevezetőben arról volt szó, hogy az élet értelmes kellemességeiből minél többet kellene még élvezni. Elhangzott, hogy bizonyos ügyességgel erre is sor kerülhet. Hogyan kell ezt érteni?**

– Hosszú ideje súlyt helyeztem arra, hogy a régebben korlátozott – ma már csak az anyagiak által behatárolt – utazások során minél többet ismerjek meg a világból és Földünk kultúráiból. Azt a megoldhatatlan feladatot tűztem ki magam elé, hogy az emberiség nagy kultúráiból minél többel, ha lehet szinte mindegyikkel

valamilyen közvetlen kontaktusba kerüljek, megismerjem ezen kultúrák főbb tanításait, tárgyi, művészeti emlékeit, és ha lehet találkozzak a ma élő és e kultúrákhoz tartozó emberekkel.

Lehet-e ilyen nagyvonalú célt kitűzni? Tulajdonképpen nem, de talán valamennyire igen. Ebben Tóth Árpád gondolatai – bár nem erre a tárgykörre vonatkoznak – voltak segítségemre. Ő valahol azt írta, hogy a könyvekben levő és olvasható lényeges irodalmi, szépirodalmi műveket egy élet során meg lehet ismereni, legalábbis a csúcsteljesítmények szintjén. Azt állította, hogy egy 400 könyvből álló gyűjtemény mindazt tartalmazza, ami igazán fontos. Természetesen nem vállalkozott arra, hogy megadja ezt a listát. Azt mondta, hogy a szorgalmasan olvasó ember hetente elolvas két munkát (ezt talán egy filosz ember számára lehetséges, orvos számára nem), és akkor négy év, 200 hét elengedő ezen teljes könyvtár végigolvasásához, és akkor még rengeteg év és olvasható könyv várhat valakire.

Nos, tulajdonképpen lehetetlen az emberiség teljes kulturális örökségét csak valamennyire is áttekinteni, de erre törekedni azért szabad.

Ezen most leírt időszak kezdetéig jelentős mértékben átnézhettem a görög és a római kultúra emlékeit, láttam az európai országok nagy részét – az angol, a francia, az olasz, a német, a spanyol, szláv és a skandináv kulturális örökség helyszíneit és főbb emlékeit. Sikertől eljutnom a muzulmán világ több országába, láttam a buddhizmust jellemző épületek, emlékhelyek jórészét. Kína, Japán, India, Nepál, Sri Lanka, Mongólia és Korea inkább rövidebb, mint hosszabb megtekintésére is sor került. A lenyűgöző egyiptomi műemlékek újból és újból magukhoz vonzottak és a maják, aztékok, olmékok főbb emlékei is szemem elé kerülhettek.

– Nincs még vége a listának?

– Nem egészen. Az utóbbi időkre esett a dél-amerikai inka és bizonyos mértékig a pre-inka kultúrák megismerése. Eljutottam az indonéz szigetvilág bizonyos részeire, részt vehettem Sulawesiben a toraja közösség egyik temetésén, és ennek „nagyvonalúsága” szinte az ókori egyiptomiak ilyen törekvéseire emlékeztetett. Lenyűgöző élmény volt Tibet a teljesen sajátos kultúrájával, igazi kihívást jelentő tájaival (5000 méter felett már szerényebb mennyiségű levegővel kellett megelégednem). A khmerek virágkorát Kambodzsa nagyszerű templomaiban – mint pl. Angkor-Wat – tekinthettem meg. A muzulmán világ már ismert helyeit Jordániával egészítettem ki, ahol láthattam azokat a szent helyeket, amelyek korábbi izraeli élményeimet egészítették ki.

A természeti szépségek, az állatvilág tanulmányozása főleg Afrikában és Dél-Amerikában történt. Alapvető hiányosságot pótoltam az Egyesült Államok és ezen belül New York megtekintésével.

Talán még sorolhatnám az élményeket, de az eddigiek is mutatják, hogy az erőfeszítések nem voltak hiábavalók. Talán a nagy kultúrkörökből olyan sok nem hiányzik számomra. Lassan tudomásul kellennem, hogy ennyire volt lehetőségem – és ez nem kevés.

– Mi változott a családban az elmúlt évtizedben?

– Miközben beszélgetünk, a szomszéd szobában ül a feleségem, akinek aktivitását egyre inkább az unokák veszik igénybe. Jogász lányunk négy unokával örvendeztetett meg bennünket, két fiúval és két lánnyal. Így aztán szép hétköznapi és sok ünneplés lehet az osztályrészünk.

– Az előbbi gondolatok és tények milyen érzést váltanak ki?

– Ha mindezt végiggondolom, akkor talán leginkább elégedettnek kell

lennem. Bízom abban, hogy aki ezeket a sorokat elolvassa, nem azt érzi, hogy valamilyen rosszfajta dicsekvés került elé. A fiatalkortól bennem folyamatosan élő törekvés a világ megismerésére magával hozta, hogy lemondva a nyaraló, a kertes villa, a drágább gépkocsi megszerzésének lehetőségeiről, az anyagi lehetőségek is az előbbieken leírtak szolgálatában álltak. Ebben egyetértés volt feleségem és én közöttem. A leírt utazások elsöprő többségén ő is részt vett, és a diapozitívok, a DVD-k és az albumok felidézhetővé teszik élményeinket.

Úgy gondolom, az aktivitás és a tevékenység minden életkorban része lehet a mindennapoknak és az ünnepnapoknak. Minden hétköznap reggel ülök a Klinika reggeli megbeszélésén, hallgatom a betegekről szóló beszámolókat, nézem a röntgenképeket, a CT-felvételeket, az ultrahangos információkat és ami ennél is fontosabb, hallgatom a bennünket körülvevő tehetséges fiatalok reggelenként elmondott gyors, rövid és aktuális úgynevezett háromperces beszámolóit. Úgy érzem, semmilyen fal vagy árok nem választ el a tehetséges fiataloktól, a tapasztalt középgeneráció tagjaitól és örömmel látom magam körül azokat a klinikai kortársaimat, akikkel együtt dolgoztunk és valamelyes aktivitásunkat megőrizve ma is együtt dolgozunk.

Szabad legyen ezt a nagyon szubjektív beszélgetést befejezni egy olyan költemény rövid részletével, amely nem utolérhető, de valamennyire lehetséges célokat fogalmaz meg:

„(...) öregek vagyunk;
de az öregnek is van dolga, rangja;
jöhet még néhány nagy tett, amely illik
azokhoz, kik istenekkel csatáztak”

Alfred Lord Tennyson: Ulysses
(Fordította: Szabó Lőrinc)

